

Impactul comunitar și instituțional al proiectelor FRDS

Studiul „Evaluarea impactului proiectelor FRDS”, realizat de Metro Media Transilvania în perioada decembrie 2005 – iunie 2006, a avut ca obiectiv documentarea impactului Proiectului „Fondul de Dezvoltare Socială”, faza a doua, finanțat de Banca Mondială, asupra beneficiarilor (comunități cu proiecte finanțate) și a altor factori interesați de derularea lui (stakeholders). Pentru aceasta fost utilizată o metodologie de cercetare integrată, cantitativă și calitativă, secțională și cvasi-experimentală.

Studiul a evidențiat următoarele:

- proiectele de mică infrastructură rurală și de activități generatoare de venit au avut un impact comunitar semnificativ: a crescut satisfacția beneficiarilor față de nivelul de trai, s-a îmbunătățit accesul lor la serviciile de sănătate și educație, la punctele de desfacere a produselor alimentare, a crescut numărul activităților productive și al locurilor de muncă disponibile la nivel de comunitate, precum și posibilitățile de a obține venituri din surse alternative, a crescut satisfacția beneficiarilor în privința utilităților și a serviciilor disponibile la nivel local, s-a îmbunătățit infrastructura (starea drumurilor, alimentarea cu apă, protecția împotriva inundațiilor, existența și starea mijloacelor de transport în comun). În același timp, studiul a pus în evidență evoluții pozitive în ceea ce privește solidaritatea socială, relațiile sociale, încrederea populației în diverși actori locali (primar, consilieri locali, profesori, doctori și asistente, oamenii de aceeași naționalitate, poliție, patroni de magazine), disponibilitatea (la nivel declarativ) a beneficiarilor de a se implica în proiecte comunitare, nivelul lor de implicare în guvernarea locală, incluziunea socială a unor categorii defavorizate. Gradul de implicare al populației și al liderilor în derularea proiectelor FRDS a fost destul de ridicat (mai mare în cazul liderilor decât în cazul populației), aproape jumătate dintre familiile beneficiarilor și peste 70% dintre lideri contribuind cu muncă, materiale sau bani la implementarea proiectelor;
- atât beneficiarii serviciilor sociale comunitare finanțate de Fond, cât și inițiatorii acestora, au apreciat că serviciile oferite au fost utile, folositoare și s-au declarat satisfăcuți de calitatea acestora. Impresia generală sugerată de rezultatele studiului este aceea a unei intervenții cu impact (cel puțin la nivel subiectiv) mai mare la nivelul condițiilor materiale de trai, al accesului la servicii și al sentimentului de comuniune. Implicarea beneficiarilor în proiectele de servicii sociale comunitare a fost relativ ridicată. Aproximativ jumătate dintre aceștia au declarat că organizațiile care au derulat proiectele finanțate de FRDS le-au cerut părerea cu privire la unele aspecte legate de proiect și că cel mai adesea organizațiile au și ținut cont de opinia lor. Pe de altă parte însă, ponderea beneficiarilor care au declarat că au participat la luarea unor decizii în cadrul proiectului a fost ceva mai mică (cam un sfert au participat „des/ foarte des” și aproximativ o treime „rar/ foarte rar”);
- un beneficiu important al celor implicați în proiectele FRDS a fost formarea și dezvoltarea unor competențe specifice. Membrii grupurilor de inițiativă au învățat să lucreze în echipă, să coopereze pentru rezolvarea unor probleme, să facă lobby pe lângă primărie sau alte instituții, pentru a obține sprijin pentru inițiativele lor. Interacțiunea inițiatorilor proiectelor FRDS cu instituțiile locale și județene, pe de o parte, și cu membrii comunității, pe de altă parte, a condus la dezvoltarea capacității de negociere și de mediere a dialogului. Alături de aceste abilități instituționale, pentru reprezentanții grupurilor de inițiativă alte beneficii importante au fost considerate creșterea încrederii în forțele proprii, în capacitatea de a coopera la nivel comunitar, lucrul în echipă și în parteneriat. În același timp, cei direct implicați în proiectele FRDS și-au perfecționat abilitățile în a redacta documentația de finanțare, au învățat să răspundă cerințelor finanțatorului, atât în ceea ce privește partea tehnico-administrativă (raportări financiare, baze de date cu beneficiari, anchete sociale, organizarea licitațiilor publice pentru achiziții etc.), cât și în ceea ce privește receptivitatea față de nevoile comunității;
- în privința modului de inițiere și gestionare a proiectelor de dezvoltare comunitară, preferința majorității stakeholders-ilor intervievați a fost în favoarea unor abordări de tip participativ, „de jos în sus”, și mai puțin pentru abordări „de sus în jos”, în care un grup restrâns de experți identifică problemele locale și ia decizii. Mai mult, studiul a arătat că implicarea cetățenilor are un efect pozitiv asupra proiectelor de dezvoltare locală, fiind la rândul ei pozitiv influențată de abordarea „de jos în sus” a unor astfel de proiecte;
- orientarea spre dezvoltare comunitară, abordarea de tip participativ, crearea grupurilor locale de inițiativă, facilitarea comunitară, asistența permanentă oferită comunităților și ONG-urilor ce administrează fondurile puse la dispoziție de FRDS, un bun sistem de monitorizare și evaluare, claritatea și transparența procedurilor, profesionalismul angajaților sunt câteva dintre bunele practici ale FRDS menționate mai des de stakeholders-ii intervievați. Recomandările în privința posibilelor direcții de dezvoltare ale Fondului au vizat, printre altele, creșterea volumului fondurilor, diversificarea surselor de finanțare, diversificare serviciilor oferite, dezvoltarea structurii organizaționale.

I. Evaluarea impactului comunitar

A. Proiecte de infrastructură și de activități generatoare de venit

Impactul proiectelor asupra vieții beneficiarilor

În urma derulării proiectelor FRDS s-au constatat modificări pozitive semnificative în cadrul grupului de intervenție, comparativ cu grupul de control, relativ la următoarele aspecte:

În privința calității vieții

- a crescut satisfacția generală a beneficiarilor în privința condițiilor de viață (procentul celor care se declară destul de mulțumiți a crescut cu 14 puncte);
- a scăzut durata medie de deplasare până la locul de unde beneficiarii cumpără alimente și a crescut ponderea celor care cumpără alimente zilnic;
- a crescut accesul beneficiarilor la serviciile de sănătate și educație;
- s-a îmbunătățit starea drumurilor, indiferent de anotimp și condițiile meteorologice asociate; a crescut numărul celor care consideră că drumul din fața casei este mai bun decât acum 2 ani.

În privința relațiilor sociale

- a crescut ponderea celor care apreciază că „oamenii din sat ar ajuta sigur pe cineva din sat care a suferit o nenorocire” (+18 puncte);
- ca urmare a derulării proiectelor, respondenții au apreciat că relațiile dintre diferite categorii de oameni s-au îmbunătățit - în special cele dintre oamenii mai săraci și ceilalți oameni din sat, oamenii mai bogați și ceilalți oameni din sat, oamenii din localitate și primărie; de asemenea, a crescut ponderea celor care se întâlnesc pentru a desfășura împreună diferite activități (vizite, discuții, sport);
- a crescut încrederea beneficiarilor în primar, consilierii locali, profesori, doctori și asistente, oamenii de aceeași naționalitate, polițiști și patroni de magazine;
- liderii au remarcat o creștere a participării diferitelor categorii defavorizate (cu excepția persoanelor cu handicap); la nivelul evaluărilor populației creșterea apare doar în cazul săracilor.

În privința sustenabilității intervenției

- a crescut ponderea celor care apreciază că oamenii din sat „sigur ar coopera pentru rezolvarea unei probleme legate de alimentarea cu apă potabilă”; a celor care „ar contribui cu timp / muncă la un proiect comunitar care nu le aduce beneficii directe”; de asemenea a crescut ponderea celor care consideră că „un proiect comunitar ar putea fi dus cu bine la capăt”.
- a crescut ponderea celor care cred că „au un cuvânt de spus atunci când comunitatea ia decizii care le afectează interesele”; ponderea celor care apreciază că „liderii formali iau mult în considerare problemele exprimate de săteni, atunci când iau decizii care îi afectează”;
- 13% dintre persoanele implicate în coordonarea și administrarea proiectelor FRDS s-au implicat ulterior și în alte proiecte locale, ca urmare a experienței acumulate.

Evaluarea procesului de implementare a proiectelor de infrastructură și de activități generatoare de venit

Participare locală

- **informare și evaluare:** 6 din 10 săteni au declarat că au auzit de FRDS; dintre aceștia aproape trei sferturi au menționat că știu că FRDS a derulat un proiect în sat; la modul general, peste 80% dintre aceștia au evaluat pozitiv proiectul și rezultatele obținute (utilitatea, satisfacția relativă la rezultate).
- **identificarea priorităților locale:** atât sătenii obișnuiți cât și liderii locali au fost, în marea lor majoritate (peste 80% sau chiar 90%), de părere că „oamenii din sat aveau mare nevoie de realizarea proiectului”, că acesta „a influențat în bine viața comunității” și că „de rezultatele lui au beneficiat mulți oameni din sat”.
- **contribuția efectivă a beneficiarilor:** Dintre sătenii care știau de proiectul FRDS, 38% au participat cu cel puțin o formă de contribuție (bani, materiale sau muncă) și 47% dintre familii au acordat un suport material, financiar sau în muncă proiectelor. Liderii au contribuit într-o măsură semnificativ mai mare (materiale 29%, bani 21%, muncă 64%).

Incluziune socială

- **participarea categoriilor sociale expuse marginalizării:** au fost implicate în proiect într-o măsură mai mare săracii, mai puțin femeile, minoritățile etnice sau bătrânii și mult mai puțin persoanele cu dizabilități (implicarea acestor categorii a fost mai mare în cazul proiectelor de mică infrastructură și a acelor de servicii sociale comunitare, comparativ cu cele de activități generatoare de venit); mai mult de jumătate dintre respondenți au apreciat că aceste categorii defavorizate au beneficiat mult sau foarte mult de pe urma proiectului FRDS.

Managementul proiectelor

- **imaginea coordonatorilor:** în opinia respondenților, persoanele care au fost implicate în coordonarea și administrarea proiectului au fost cel mai adesea cinstite, serioase, competente și bine intenționate (aproximativ trei sferturi dintre respondenți au avut aceste opinii);
- **transparență:** o treime dintre respondenți a declarat că știu care a fost suma alocată proiectului iar aproape jumătate (44%) dintre sătenii care au auzit de proiect consideră că aspectele financiare au fost publice;
- **efecte negative:** foarte rar proiectele FRDS au cauzat neînțelegeri între oameni; doar 14% dintre respondenți au considerat că unele persoane implicate în proiect au obținut câștiguri necinstite de pe urma realizării acestuia (la nivelul liderilor acest indicator ia valori apropiate de zero).

B. Proiecte de servicii sociale comunitare

Impactul proiectelor de servicii sociale comunitare

Aproape toți beneficiarii apreciază că serviciile primite au fost foarte utile, prin urmare se declară satisfăcuți de acestea (la fel consideră și liderii). Serviciile primite de către beneficiari în cadrul proiectelor de servicii sociale comunitare au produs, la nivelul majorității acestora, o îmbunătățire a vieții (prezentă în evaluările subiective). Important este faptul că efectele pozitive nu se limitează doar la perioada în care au fost oferite serviciile.

În privința calității vieții

- indiferent de aspectele evaluate, cel puțin o treime dintre respondenți apreciază că viața lor s-a îmbunătățit în perioada în care au beneficiat de serviciile oferite în cadrul proiectelor de servicii sociale comunitare. Îmbunătățiri semnificative apar cu precădere relativ la următoarele aspecte:
  - accesul la servicii (de sănătate, consiliere, educație)
  - cunoștințe (de igienă, rezultatele școlare)
  - utilizarea unor produse de igienă personală
  - calitatea, cantitatea și diversitatea hranei
  - cunoașterea modalităților de rezolvare a unor probleme (cui și cum să se adreseze pentru a-și rezolva problemele)
  - relații / cunoștințe la care pot apela în caz de nevoie
  - încrederea în asociațiile neguvernamentale
  - sentimentul de apartenență (că nu mai sunt singuri, că celorlalți le pasă de ei)
- cu privire la **accesul la serviciile sociale**, în medie, în jumătate dintre evaluări, liderii apreciază că acesta s-a îmbunătățit în ultimii doi ani. Mai mult, jumătate din această îmbunătățire este atribuită proiectelor FRDS.

În privința relațiilor sociale

- aproximativ o treime din lideri apreciază că relațiile dintre diferite categorii sociale s-au schimbat în bine ca urmare a derulării proiectelor de servicii sociale comunitare (mai des menționate sunt relațiile dintre cei săraci și ceilalți, români și romi, oamenii din localitate și primărie);
- liderii au apreciat în egală măsură că situațiile de neînțelegere între cei care au derulat proiectele fie au fost rare, fie nu au existat.

În privința sustenabilității intervenției

- 54% dintre beneficiarii inițiali ai programelor declară că beneficiază și în prezent de serviciile oferite de organizațiile care au derulat proiectele FRDS;
- după terminarea proiectelor, situația în care se află beneficiarii tinde să se mențină la starea din perioada de derulare a proiectului FRDS sau chiar să se îmbunătățească;
- mai mult de jumătate dintre lideri declară că, după finalizarea proiectelor FRDS, persoanele implicate în coordonarea și administrarea acestora s-au implicat și în alte proiecte locale. Comparativ cu celelalte tipuri de proiecte FRDS, sustenabilitatea proiectelor de servicii sociale comunitare este semnificativ mai mare.;

Evaluarea procesului de implementare a proiectelor de servicii sociale comunitare

Participare locală

- implicarea beneficiarilor în proiectele de servicii sociale comunitare a fost relativ ridicată. Astfel, aproximativ jumătate dintre aceștia apreciază că organizațiile care au derulat proiectele le-au cerut părerea cu privire la unele aspecte legate de proiect. Pe de altă parte însă, ponderea beneficiarilor care declară că au participat la luarea unor decizii în cadrul proiectului este ceva mai mică (cam un sfert au participat „des / foarte des”, un sfert „oarecum” și aproximativ o treime „rar / foarte rar”);
- în mai mult de jumătate din cazuri beneficiarii au fost invitați să participe la întâlnirile care au vizat gestionarea proiectului și cel mai adesea aceștia chiar au participat;
- toți liderii apreciază că fără implicarea FRDS realizarea proiectelor nu ar fi fost posibilă, aportul comunității fiind mai puțin important comparativ cu cel al FRDS.

Incluziune socială

- gradul de implicare în proiect a diferitelor categorii de persoane defavorizate diferă destul de mult (grad foarte mare de implicare al femeilor și săracilor; relativ mai puțin alte categorii: minorități etnice, bătrâni, persoane cu dizabilități). Aceeași situație apare și relativ la gradul în care diverse categorii au beneficiat de pe urma proiectelor;
- conform declarațiilor beneficiarilor, situațiile de discriminare, pozitivă sau negativă, sunt foarte rare.

Managementul proiectelor

- în peste 80% din cazuri, imaginea persoanelor din organizațiile care au realizat proiectele FRDS (e vorba de persoanele cu care au interacționat beneficiarii) este una pozitivă (cinstite, serioase, competente, bine intenționate, atente la problemele/ nevoile beneficiarilor, de ajutor acestora);
- comparativ cu serviciile / ajutoarele primite în cadrul altor proiecte, beneficiarii proiectelor FRDS consideră că acestea din urmă au fost mai folositoare iar beneficiile mai mari. Comparativ cu imaginea altor organizații, imaginea organizațiilor care au derulat proiectele FRDS este de asemenea mult mai bună la nivelul beneficiarilor (mai serioase, s-au organizat mai bine, au ținut mai mult cont de părerea beneficiarilor, i-au implicat pe aceștia în proiect într-o măsură mai mare).

II. Evaluarea impactului instituțional

Principalii actori implicați în proiectele FRDS

Primăria și Consiliul Local sunt percepute ca având gradul cel mai mare de implicare și calitatea cea mai bună a colaborării cu FRDS. În cazul proiectelor de servicii sociale comunitare a fost apreciat și rolul cadrelor didactice, al medicilor și preoților. Actorii instituționali cu care au interacționat grupurile de inițiativă locală au fost în cele mai multe dintre cazuri autoritățile administrației publice locale (primării, consilii locale, prefecturi, servicii publice descentralizate) și constructorii.

Calitatea relațiilor dezvoltate la nivel local

Evaluând relația dintre membrii grupului de inițiativă și relația dintre aceștia și oamenii din localitate, studiul a arătat că au existat cazuri foarte puține de divergențe semnificative sau de conflicte. Au fost identificate păreri pozitive în mai mare măsură decât cele negative referitor la schimbările intervenite în urma proiectului în relațiile dintre oamenii din localitate și primărie, dintre săraci și alte persoane, dintre bogați și alte persoane, dintre români și romi, români și persoane de alte etnii (alții decât romii), dintre ortodocși și persoane de alte religii.

Dezvoltarea competențelor locale

Rezultatele studiului arată că pentru fiecare tip de proiect, majoritatea respondenților consideră că au dobândit abilități și cunoștințe noi, care le sunt utile la locul de muncă, la identificarea noilor surse de finanțare, pentru demararea unei afaceri proprii, pentru a se decide în cine să aibă încredere și pentru a-i convinge pe oameni să coopereze.

Asumarea abordărilor de tip participativ în dezvoltarea locală

Analiza datelor arată că implicarea cetățenilor are un efect pozitiv asupra proiectelor de dezvoltare locală, fiind la rândul ei pozitiv influențată de abordarea „de jos în sus” în astfel de proiecte. Pe de altă parte, implicarea comunității în toate fazele proiectului asigură avantaje în sensul responsabilizării cetățenilor față de proiectul respectiv și în sensul unei sustenabilități mai ridicate a proiectelor. Realizarea unor activități cu și pentru un număr semnificativ de persoane care aparțin categoriilor dezavantajate este un atribut al abordărilor de tip participativ în dezvoltarea comunitară.

Evaluarea suportului oferit de FRDS

Competențele, reacția promptă și onestitatea au fost cele trei categorii de atribute pozitive cel mai des menționate de beneficiarii instituționali referitor la angajații FRDS (85% din eșantion au răspuns la cererea de a numi trăsături pozitive). Respondenții care au menționat trăsături negative despre munca FRDS (15 % din eșantion) au specificat întârzierile, implicarea prea scăzută și procedurile complicate.

Recomandări pentru FRDS

Stakeholders-ii FRDS consideră că proiectele ar avea rezultate mai bune dacă oamenii ar dezvolta o capacitate de cooperare mai bună, dacă proiectul ar include un număr mai mare de persoane cu experiență din localitatea unde se realizează, un număr mai mare de lideri locali și dacă autoritățile locale ar avea relații mai bune cu autoritățile județene.

În același timp, recomandările au vizat:

- o monitorizare mai atentă a proiectelor de mică infrastructură rurală;
- păstrarea componentei de facilitare cât mai intactă;
- asigurarea unui suport financiar pentru membrii Comitetelor de Conducere a Proiectelor;
- reducerea birocrăției;
- suplimentarea granturilor pentru fiecare din cele 3 categorii de sub-proiecte;
- reducerea perioadei de timp între momentul depunerii dosarului și implementarea proiectelor;
- dezvoltarea capitalului relațional și de reprezentare la nivelul Comitetului Director al Fondului;
- dezvoltarea structurii actuale a FRDS (creșterea volumului fondurilor, diversificarea surselor de finanțare și a serviciilor oferite, dezvoltarea structurii organizaționale).

III. Aspecte metodologice

Evaluarea impactului comunitar

Au fost aplicate 1200 de chestionare pentru populație (câte 15 în fiecare din cele 40 de sate cu proiecte de mică infrastructură rurală și activități generatoare de venit și 40 de sate - control) și 80 de chestionare tip „fișa localității și lideri locali” (câte două în fiecare localitate). Pentru proiectele de servicii sociale comunitare eșantionul a cuprins 500 de beneficiari, aproximativ egal împărțiți în funcție de tipul de servicii oferite și de tipul de beneficiari.

Prima fază din cercetarea calitativă a cuprins realizarea a 60 de interviuri semi-structurate și a 12 focus-grupuri, împărțite pe fiecare tip de sub-proiect. Au fost intervievați membri ai comunității, lideri formali și informali, reprezentanți ai administrației locale, reprezentanți ai Comitetelor de Conducere a Proiectelor, reprezentanți ai ONG inițiatori și ai ONG parteneri, beneficiari ai proiectelor. În faza a doua s-au realizat 5 studii de caz.

Evaluarea impactului instituțional

Prima etapă a constat într-o cercetare calitativă ce a cuprins 3 studii de caz, câte unul pe fiecare tip de sub-proiect. Pentru anchetele desfășurate în etapa a doua strategia de eșantionare a utilizat metoda bulgăreului de zăpadă, în două faze: prima a cuprins 60 de proiecte, aceleași ca și cele incluse în studiul privind impactul comunitar, iar a doua fază a vizat 10 organizații și instituții pentru fiecare tip de proiect (stakeholders). Mărimea eșantionului a fost de 388 de persoane, subiecții intervievați fiind reprezentanți ai stakeholder-ilor instituționali (câte un respondent pe instituție). Etapa a treia a constat într-o cercetare calitativă ce a avut ca obiectiv principal identificarea recomandărilor pe care beneficiarii instituționali le au de transmis în legătură cu dezvoltarea FRDS. Pentru a realiza acest obiectiv s-au desfășurat interviuri semi-structurate și focus grupuri cu reprezentanți ai beneficiarilor instituționali.

Informații suplimentare

Studiul complet poate fi obținut de la:
Fondul Român de Dezvoltare Socială (FRDS)
B-dul Regina Elisabeta nr. 3, Sector 3, București, România
Tel/fax: 021-315.34.15, 315.34.40,
E-mail: office@frds.ro, website: www.frds.ro